

Bernard Mandeville

De Pamflettisten.¹

Een satire.

(1703)

Hoewel *Willem*² de zorg van de voorzienigheid was,
En beschermengelen te zijner verdediging waakten,
Hem behoedden voor verraderlijke streken in elke vorm,
Kan na zijn dood zijn as toch niet ontkomen:
Zijn sluipmoordenaars³ handhaven hun beginselen,
Hun boosaardigheid en verstokte haat blijven,
Op zijn meest geheiligde rol hebben de boeven het gemunt,
En voeren dagelijks moord uit op zijn roem.
Met laffe hoeven vertrappen de balkende ezels
De tombe van de leeuw, en trappen op zijn urn.

Goede God! Zouden we terugkijken naar enkele jaren geleden,
Overzien het vreselijke toneel van *Engelands* rampspoed:
Aanschouw een koning, wiens ziel wordt verdeeld door de trots
Van een vrouw en de listige ijver van subtiele priesters!⁴
Zie hoe alles zich inspant voor de heilige zaak
Om dit eiland te knechten, en zijn wetten te ontwrichten.
Wat voor kolossale onheilen schiep hun woede toch!
Wat voor droevige verwarring zowel in kerk als staat!

Een groot leger geworven, om de weg te banen
Naar *Romes* trotse juk, en despotische heerschappij:
Haar wrede bedreigingen kwellen de oren van het volk,
En vervullen het land met meer dan panische angsten.
Handvesten zijn weg, uw scholen in paapse macht,
De test⁵ vergeten, onze bisschoppen⁶ in de *Tower*,
Uw vrijheid wordt aan *Frankrijk* toevertrouwd,
Aan het vrome *Italië* uw godsdienst.

Zo was de toestand van het arme *Albion* toen *Willem* kwam,
Hij redde ons eiland van de verzwelgende vlam,
En kreeg door dat wapenfeit een eeuwige naam.
In het winterseizoen, toen de Gallische macht
Voorbereid voor oorlog, elk moment zijn
Onvoorziene land⁷ dreigde binnen te vallen,
Toen zette die prins zijn troepen in voor onze hulp.

Maar onstuimige zeeën slingeren zijn schepen heen en weer,
Sommige worden vernietigd, andere stranden:
Zelf teruggedreven, ziet hij een deel van zijn vloot,
En wacht geduldig op het nieuws over de rest.
Nu geven de jezuïeten lucht aan hun scherpste satire,
En het jubelende *Frankrijk* lacht om de dwaze inval.
Maar deugd schittert des te meer bij tegenspoed,
De prins gaat door, zoals hij eerder besloot:
Zijn vrienden ontraden de reis, maar tevergeefs,
Hij waagt zich weer op de onbestendige golven:
En sterrenloze nachten, met eerdere verliezen vereend,
Kunnen de standvastige geest van de held niet afleiden.

Kleinere hindernissen hadden *Hannibal* ontmoedigd,
Toch durfde *Willem* het aan en overwon ze allemaal,
Terwijl ijdele politici naar de poging staarden,
Werd het werk gedaan, en *Europa* stond verbaasd.
Hij oogstte de roem, wij de weldaad,
Maar oh! hoe snel kunnen *Engelsen* vergeten?
Zo verre van dankbaar dat zij, tot onze schande,
Zijn naam op de openbare weg durven hekelen,
En waar zij onsterfelijke zegetekens zouden moeten oprichten,
Daar stelen zij zijn eer en kleineren zijn lof.

Wat heeft hij gedaan? Heeft hij zijn vertrouwen beschaamd?
Was hij niet vroom, genadig en rechtvaardig?
Wat waren de misdaden van zijn schandelijk bewind?
Kunnen jullie klagen over zijn luiheid of weelde?
Welke machtige genoegens verdeelden toch zijn jaren?
In de natste seizoenen nog in oorlogen bezig,
De andere besteed aan het streven om een
Morrende natie die nooit rustig was, te kalmeren.

Vergelijk enkel de opzichtige kroon die hij droeg,
Met een tiende deel van de vernederingen die hij verdroeg,
U merkt dat zijn geduld het speeltje verre in glans overtreft,
En er veel meer reden was voor smart dan werkelijke vreugd.
Noch was het zijn fout dat het overal oprukkende *Frankrijk*
Zo hoog bij onze weelderige regeringen in aanzien kwam.
Schepen noch hout mochten naar *Lodewijk* worden gezonden,
Noch steden verkocht tijdens *Willems* bestuur.

Maar hij wekte *Europa* uit haar lethargie,
Hij was de eerste die voor de vrijheid optrok,
Toen hij met een inferieure macht niet kon overwinnen,
Stopte de moedige koning de koers van de tiran,
En hoewel hij nooit met gelijke aantallen vocht,
Werd wat zij ook van hem kregen, duur gekocht.

Toch is tijdens zijn bewind onze krijgseer verloren,
Hoewel *Lodewijk* de onwaarheid tot zijn schade kent:
Wie kan zulke vervloekt krenkende leugens verduren?
Waar was het, bij de *Boyne*⁸ of in *Namen*?⁹
Of zouden de *Fransen* opscheppen over een zeeoverwinning,
Toen hun vloot op hun kust bij *la Hague*¹⁰ brandde?
Zeg hun in welke plaats de *Engelse* eer werd bezoedeld,
Of in wiens tijd de soldaten beter werden geoefend?

Voorop in de strijd, en in het voorste vuur,
Vanwaar het voor generaals geen schande is terug te trekken,
Daar placht *Willem* hen te leiden, en hij was dapper,
Die enkel de voorbeelden volgde die hij gaf.
Daar toonde onze held, stormend door het vuur,
Zijn moedige heerschaar het ruige pad naar de roem.

Sommigen mogen denken dat ze schrijven om zijn vrienden te
Bedroeven, maar nee, hun laster mikt op hogere doelen:
De slang is verborgen, hun vergif wordt niet afgevuurd op de
Dode koning, het wordt gericht op de kroon:

Onder het voorwendsel van schelden op zijn gunsten,
Spuwen zij hun gal uit over alle protestanten,
Eerst voeren zij de ongelukkige *Jacob*¹¹ ten tonele,
Die faire, zachtmoedige, getarte en gekrenkte koning:
Over al wiens lof niets zal worden gezegd,
Het is onmenselijk de doden aan te vallen.

Daarna klagen zij over de revolutie,
Staan in een krachtige stijl stil bij haar ontberingen,
Maar als dat thema voor Hare Majesteit wordt bedoeld,
Zijn zij geen grote hovelingen met hun compliment:
Erkende onze koningin niet de revolutie?
Bevestigde de gerechtigdheid ervan toen zij de kroon aannam?

Dan komen de miljoenen, die verspild worden genoemd,
Slecht beheerd door een hebzuchtige regering.
Waarom schoot de natie die enorme sommen voor,
Anders dan om ons te beschermen tegen *Rome* en *Frankrijk*?
Als dat wordt gedaan, zoals gebeurt, en wij genieten
Onze dierbare godsdienst, wetten, en vrijheid,
Beveiligd tegen paapse en tirannieke heerschappij,
Is het geld goed gebruikt, niet weggegooid.
Als sommigen het voor privé-gebruik verduisterden,
Laten ze gestraft worden voor het laaghartige misbruik.
Dan weer sussen zij de vorst met mooie woorden,
En terwijl zij het gedrag van de grote *Willem* beschuldigen,
Prefereren zij boven al zijn wapenfeiten de laatste campagne.
Zij zetten geleerd het verschil uiteen
Tussen een keus en een erfopvolging,
Eraan toevoegend wat voor innerlijke smart zij voelden
Om te zien hoe zeer zij leed in haar familie.
Tot slot, om het huis van *Hannover*¹² uit te sluiten,
Varen zij in gramschap tegen een buitenlander uit.¹³

Wat kunnen die schrijvers met die pamfletten bedoelen,
Anders dan dat zij verraders zijn en dit de koningin zullen vertellen?
Het is waar, zij noemen niet wie zij aan de macht willen,
Maar met overduidelijke tekens wijzen zij naar *St. Germain*.¹⁴

Is het mogelijk dat zulke losbandigen, die zich zo
Openlijk voor het papendom durven uitspreken,
Die hun leven met ongodsdienstige handelingen doorbrengen,
Zouden schelden op degenen die van onze kerk afwijken.
Onze vijandigheden zouden waarschijnlijk eindigen,
Wanneer zulke als deze onze heilige riten verdedigen:
Waarom wordt hen toegestaan, gek van wijndampen,
Zichzelf met zo goddelijke zaken bezig te houden?
Laten vrome mensen ons geweten leiden,
Dat de genadige hemel de goede bedoeling mag zegenen.
Wie verwacht dat de verwende priesters van *Baal*,¹⁵
Die er zelf helemaal geen hebben, de godsdienst redden?

Geef je over uit schaamte, stop het grauwen tegen de groten,
Jullie die slechts je dwaasheid tonen en je haat,
Ga naar de parvenukoning¹⁶ die *Lodewijk* benoemde,
Zeg hem hoeveel jullie hebben verkondigd in zijn naam:
Maar dat koning *Willem* buiten jullie bereik is,

En weinigen de leer bewonderen die jullie preken,
Jullie tandeloze kwaadaardigheid kan zijn naam niet schaden,
Noch leeg kabaal zijn onsterfelijke roem overstemmen.

Zolang in *Europa* moedige mensen worden gekweekt,
En de heroïsche daden van koningen worden gelezen,
Terwijl prudentie, waarheid en eerlijkheid overleven,
Zolang zullen *Willem* en zijn daden leven.
Zijn moed bekend, zijn glorierijke toespraken zijn
Toonbeelden van wijsheid en van vroomheid.
Zolang op dit eiland een protestant zal regeren,
En *Rome's* samenzwerende priesters vergeefs zullen beramen,
Zolang de deugd bij ons woont, zal zijn stof
Geurig ruiken, en door de rechtvaardigen worden geëerd.
U bovenal, gevreesde KONINGIN,¹⁷ die vroom
Zo'n eerbied aan zijn nagedachtenis heeft bewezen,
Die zijn maatregelen nam, toen uw bewind begon,
U kunt de glorieuze man nooit vergeten.
Excuus, dat terwijl we uw gematigde scepter loven,
Wij aan zijn as zelfs daarvoor enige dank betuigen.
Moge de hemel uw heilige persoon en gemaal kronen
Met alle zegeningen die een troon kunnen overstelpen:
Gun al uw ministers integriteit,
Achting voor deugd zonder vleierij,
Uw raden prudentie, waarheid en geheimhouding,
Uw troepen moed en trouw;
Hun respectieve leiders op zee en ter land,
Eer om te durven, en wijsheid om te bevelen.

Uw geestelijkheid kennis en nederigheid,
Mogen zij van wellust en hebzucht vrij zijn,
Hun ijver en leer zuiver, en wat zij onderwijzen,
Even vreedzaam als het evangelie dat zij preken,
Mogen rechters onpartijdig zijn, en de wetten
Nooit verwrongen voor het belang van de rijke man.

Weest u de breidel van de Gallische tirannie,
Die streeft naar universele monarchie,
Dat het geteisterde *Europa* eens rustig moge zijn,
En door uw hand gezegend met vrede en overvloed,
Moge rijkdom en macht, als dauw, over *Albion* vallen,
Haar glorie nog vergroten; om alles samen te vatten,
Moge in uw dagen het hemelse geschenk worden gezonden,
Dat we nog nooit smaakten, TEVREDEN te zijn.

¹ *The Pamphleteers* werd op 17 juni 1703 aangekondigd als 'by the author of some fables after the familiar method of Mr. de la Fontaine.'

² Koning-stadhouder Willem III (1650-1702) was in Europa de verpersoonlijking van het verzet tegen het Franse expansionisme. Zijn opkomst begon in het zogeheten 'rampjaar' 1672, toen hij tot stadhouder en bevelhebber van het leger werd uitgeroepen en bezettende vijanden, met name koning Lodewijk XIV van Frankrijk, uit de Republiek verdreef. Zijn positie werd nog versterkt toen hij in 1688 de Engelse troon besteeg. In datzelfde jaar brak de Negenjarige Oorlog (1688-1697), ook de Successieoorlog van de Palts of de Oorlog van de Liga van Augsburg genoemd, uit tussen Lodewijk XIV en de Republiek. Nederland en Engeland wisten Lodewijk XIV te verslaan. Spoedig daarna stonden Willem III en zijn opvolgster Koningin Anna weer tegenover Lodewijk XIV in de Spaanse Successieoorlog (1702-1713).

³ De aanhangers van koning Jacob II, in 1688 verdreven na de 'Glorious Revolution'. In 1696 beraamden zij een samenzwering om koning Willem III te vermoorden.

⁴ Jacob II trouwde met Anne Hyde, die veel invloed op zijn besluiten had. In 1668-1669 bekeerden zij zich beiden in het geheim tot het rooms-katholieke geloof. Anne stierf in 1671 en Jacob trouwde in 1673 met de katholieke prinses Maria Modena.

⁵ 'Test Act', wet van 1673, feitelijk gericht tegen rooms-katholieken. De wet hield in dat alle personen die een openbaar, burgerlijk of militair ambt bekleden een eed van trouw moesten afleggen; een declaratie tegen de transsubstantiatie moesten tekenen; aan het Avondmaal volgens Anglicaanse ritus moesten deelnemen binnen drie maanden nadat ze hun ambt hadden aanvaard.

⁶ Anglicaanse bisschoppen.

⁷ Dit was al eerder gebeurd in 1671/1672, toen de onvoorbereide Nederlanders te maken kregen met bezetting door de geallieerde legers van Engeland en Lodewijk XIV.

⁸ Slag bij de Boyne, 1 juli 1690, waar koning-stadhouder Willem III de verdreven koning Jacob II versloeg.

⁹ Herovering van Namen in 1696 door Willem III en Menno van Coehoorn op Lodewijk XIV, die Namen in 1692 had veroverd.

¹⁰ Slag bij La Hague (Normandie) in 1692, waarbij de Engelsen en Nederlandse vloot die van de Fransen versloegen.

¹¹ Koning Jacob II (1633-1701), neef van Willem III en werd diens schoonvader toen zijn dochter Mary met Willem III trouwde.

¹² De vrouw van Ernest Augustus van Hannover, Sophia van Pfaltz, werd tot erfgenaam van de Britse troon verklaard door de Act van Settlement van 1701, die inhield dat rooms-katholieken niet de troon konden bestijgen. Sophia was het naaste protestante familielid van koning-stadhouder Willem III.

¹³ Doelt vermoedelijk op Hans Willem Bentinck (1649-1709), eerste graaf van Portland, gold als 'onderkoning' van Engeland en werd in 1701 aangeklaagd.

¹⁴ Het koninklijke hof in St Germain-en-Laye van Lodewijk XIV die het, toen hij in 1689 naar Versailles verhuisde, ter beschikking stelde van de afgezette Engelse koning Jacobus II.

¹⁵ 2 *Koningen* 10.

¹⁶ Prins James Francis Edward Stuart ("The Old Pretender") 1688-1766, zoon van de verdreven koning Jacobus II, werd bij diens dood in 1701 door Lodewijk XIV publiekelijk uitgeroepen tot rechtmatige erfgenaam van de Engelse en Schotse troon. Van hem ging het gerucht dat hij een ondergeschoven kind was, 'Koekoek onder de Kroonvogels' (Romeyn de Hooghe (1645-1708) in *Esopus in Europe*, 1701-2).

¹⁷ Koningin Anna (1665-1714), schoonzuster van Willem III die hem in 1702 opvolgde.